

Zväz múzeí na Slovensku –
Literárna a hudobná komisia

a

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici –
Literárne a hudobné múzeum

**20
23**

Museologica literaria

**Zborník abstraktov
k vedeckej konferencii**

15. – 16. 11. 2023

Štátna vedecká knižnica v Banskej Bystrici

Lazovná 9

Kontakty mezi českým a slovenským ženským hnutím

PhDr. Marie BAHENSKÁ, Ph.D.

Masarykův ústav a Archiv Akademie věd ČR, v. v. i., Praha

Příspěvek charakterizuje kontakty a vazby mezi představitelkami českého a slovenského ženského hnutí v širším kontextu a časovém horizontu tzv. dlouhého 19. století. Připomene osobnosti, které se na české straně zajímaly o dění na Slovensku, a naopak slovenské ženy, které spolupracovaly se svými českými protějšky. Na příkladu Hany Gregorové bude doložen význam publicistické a literární činnosti žen v emancipačním procesu.

Knižnice Spišskej Kapituly a ich najvýznamnejšie pamiatky

Mgr. Monika BIZOŇOVÁ, PhD.

Inštitút histórie, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
a Biskupský archív v Spišskej Kapitule v Spišskom Podhradí

Spišská Kapitula bola od konca 12. storočia sídlom Spišského prepoštstva a od roku 1776 je sídlom Spišského biskupstva. Od 13. storočia bolo toto miesto sídlom vzdelávania a s tým samozrejme súvisí aj existencia knižníc. Prvou zmienkou o vzniku najstaršej knižnice je testament prepošta Mutimíra z roku 1273, ktorý Spišskej Kapitule zanechal niekoľko svojich kníh. V tomto príspevku bude predstavených niekoľko knižníc: Kanonická knižnica, Historická knižnica Spišského biskupstva a Historická knižnica Spišskej Kapituly. Samozrejme súčasťou príspevku budú najvzácnejšie literárne pamiatky, ktoré sú dodnes uchovávané v spomínaných knižniciach, ktoré spravuje Biskupský archív. Pozornosť bude taktiež zameraná na literárne pamiatky pochádzajúce z pozostalostí jednotlivých spišských biskupov.

Jób Zmeškal (1654 – 1723) a jeho koncepcia výchovy

doc. PhDr. Erika BRTÁŇOVÁ, CSc.

Katedra slovenského jazyka, literatúry a didaktiky,
Pedagogická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Príspevok bude venovaný Jobovi Zmeškalovi z Domanoviec a Leštín (1720 – 1778) a jeho dielu *Škola Jobova*, ktoré dokončil v roku 1764 – budúci rok si pripomenieme 260 rokov od jeho vzniku. J. Zmeškal patrí medzi autorov šľachtického pôvodu, vyšších správnych úradníkov, ktorí sú tvorcami pôvodnej a prekladovej nábožensko-vzdelávacej spisby určenej širšej verejnosti. Právnik Matej Bodo (nar. 1690) zložil zbierku modlitieb (*Zvuk evanjelium večného*) a prozaické rozprávanie (*Poutník*, 1743). Právnik Baltazar Pongráč (nar. 1731) preložil populárnu nábožensko-vzdelávaciu knižku Amadea Kreutzberga *Pobožná přemýšlování na každý den celého roku* (Prešporok 1783). Úradník Oravskej stolice Ján Ambrózy (1741 – 1796) preložil spis *Škola Kristova* (1780) pripisovaný T. Kempenskému a skoncipoval príručku *Zpráva a napomenutí pro těch, kteří z nemoci povstali* (1792). V spise s príznačným názvom *Škola Jobova* (1770, 1781, 1903) oravský podžupan J. Zmeškal predložil koncepciu individuálneho vzdelanostného rastu založenú na presvedčení, že človek môže vždy zachovať pokoj a nájsť vhodné riešenie a východisko v rozmanitých nepredvídaných životných situáciách a okolnostiach, ak sa bude spoliehať na svoje rozumové schopnosti a pridržať sa zjaveného Slova Božieho.

Ján Levoslav Bella

v kontexte rozvoja ceciliánskeho hnutia

Mgr. Andrej ČEPEC, PhD.

kurátor súkromnej zbierky hudobných nástrojov

Hudobná kultúra druhej polovice 19. storočia sa vyznačuje súčasným prelínaním rozmanitých umeleckých hnutí a smerov. Medzi fenomény tohto obdobia patrí snaha o renesanciu skorších epoch všeobecne v umení. V rámci hudobného umenia sa historické tendencie neprejavujú iba obrodou repertoáru staršej hudby pre širšie vrstvy spoločnosti, ale tiež počiatkom novodobých bádání ranných písomností hudobnej povahy a ich kritickou reflexiou, či opätovným oživením výroby historických nástrojov, pričom adaptácia foriem a štýlov hudby skorších epoch patrí k príznačných znakom reformných snáh ceciliánskeho hnutia v cirkevnej hudbe. Myšlienky cecilianizmu našli odozvu na domácej pôde u hudobníkov už počas 60. rokov 19. storočia. Predstaviteľmi hnutia boli cenené viaceré diela vytvorené v duchu reformných snáh (napr. Jána Levoslava Bellu, Franza Liszta či Carla Mayrbergera). Príspevok prináša pohľad na vyvíjané aktivity J. L. Bellu v kontexte rozvoja pôsobnosti spoločenstiev ceciliánskej jednoty.

Osobný fond Jána Smreka v zbierkach Trenčianskeho múzea v Trenčíne

Mgr. Kristína DANKOVÁ, PhD.

Trenčianske múzeum v Trenčíne, oddelenie Podjavorinské múzeum, Nové Mesto nad Váhom

Cieľom príspevku je predstaviť tohto velikána slovenskej literatúry prostredníctvom predmetov, ktoré sa nachádzajú v zbierkovom fonde Trenčianskeho múzea v Trenčíne. V jeho pozostalosti sa nachádzajú rukopisy jeho diel, korešpondencia s inými predstaviteľmi literárneho a kultúrneho života na Slovensku a v Čechách a taktiež aj iné zaujímavé zbierkové predmety. Podjavorinské múzeum, ktoré sa nachádza v Novom Meste nad Váhom, pripravuje v decembri tohto roku výstavu venovanú Jánovi Smrekovi pri príležitosti 125. výročia jeho narodenia. Cieľom výstavy bude previesť návštevníkov životnou a literárnou cestou Jána Smreka.

Slovenské zápisníky Boženy Němcové

Mgr. Yveta DÖRFLOVÁ

Památník národního písemnictví – Literární archiv, Praha

K méně známým pramenům k životu i dílu Boženy Němcové patří její zápisníky, kterých měla pravděpodobně větší počet. Do dnešních dnů se dochovaly čtyři, z nichž byl vydán pouze jeden. Zbývající byly publikovány pouze fragmentovitě. Tři zápisníky Němcová používala při svých cestách na Slovensko. Do dvou zaznamenávala průběh cesty a zážitky z pobytu, do většího nazvaného *Zápisky z cest do Uher* mimo to zapisovala etnografické poznámky, zejména pohádky a hry dětí, a výpisky z dobové odborné literatury o Slovensku. Při popisu jednotlivých zápisníků se podařilo určit, že popis flóry je čerpán z díla historika, lékaře, botanika a spisovatele Gustáva M. Reusse. Zápisník obsahuje i seznam flóry a fauny, kterou při svém putování Němcová viděla včetně přesného určení místa a latinských názvů u květin. Je evidentní, že autorka se při psaní této části, a nejen jí, opírala o znalosti zejména Gustava Zechentera. Třetí zápisník byl pravděpodobně již dopředu koncipován jako rukopisný slovník slovensko-český. Poslední tzv. *Malý zápisník* představuje jakýsi mozaikovitý obraz života autorky a jejích zájmů v letech 1855 – 1859.

Edukace jako druhý život literárních osobností v muzeích. Aktivizující programy o Janu Skácelovi, Jiřím Grušovi, Milanu Uhdemu a Janu Zahradníčkovi

Mgr. Tomáš DROBNÝ – Mgr. Pavla VYKOUPILOVÁ

Moravské zemské muzeum, Metodické centrum muzejní pedagogiky, Brno

Muzejní edukační programy mohou přiblížit návštěvníkům významné literární osobnosti a jejich dílo, ať už je stále živé anebo již málo čtené. Příspěvek představí edukační programy a používané aktivizující metody v muzeích literatury a knižní kultury. Muzejně edukační programy o Janu Skácelovi, Jiřím Grušovi, Milanu Uhdemu a Janu Zahradníčkovi zprostředkovaly různým cílovým skupinám muzejního publika spisovatele spojené s Brnem.

Lilgovci, rod Hany Gregorovej

Mgr. Zdenko ĎURIŠKA

Odbor správy a výskumu pôvodných prameňov, Slovenská národná knižnica v Martine

Príspevok predstaví rod Lilgovcov. Lilgovci poznali a odovzdávali si viacero hypotéz o pôvode rodu. Nositelia tohto mena sú doložení v Kremnici v 16. a 17. storočí, no ich genealogická spätosť s predkami Hany Gregorovej nie je doložená. Jej priamych predkov v Turci môžeme sledovať od polovice 18. storočia. Najprv v Slovenskom Pravne a neskôr v Martine a Mošovciach. Tradične sa venovali farbiarskemu remeslu, ktoré odovzdávali z generácie na generáciu. Začlenili sa do vrstvy národne uvedomelých martinských mešťanov, ktorí svojou činnosťou prispeli v 2. polovici 19. storočia k vzniku strediska národného života vo svojom meste.

Jozef Gregor Tajovský a Hana Gregorová v zbierkach Literárneho a hudobného múzea v Banskej Bystrici

Mgr. Peter FILÍN

Štátna vedecká knižnica – Literárne a hudobné múzeum v Banskej Bystrici

Príspevok sa venuje problematike založenia a budovania osobných zbierkových fondov dvoch významných osobností nielen slovenskej literatúry – Jozefa Gregora Tajovského a jeho manželky Hany Gregorovej – v Literárnom a hudobnom múzeu v Banskej Bystrici. Okrem poukázania na okolnosti a personálno-teritoriálne súvislosti, ktoré viedli k vytváraniu týchto fondov, je jeho cieľom celková sumarizácia zbierkových predmetov v týchto fondoch a ich štrukturálna analýza.

Jozef Gregor Tajovský v prizme literárnych historikov a analyticko-interpretáčnych prienikov

doc. PaedDr. Ivica HAJDUČEKOVÁ, PhD.

Katedra slovakistiky, slovanských filológií a komunikácie,
Filozofická fakulta Univerzity P. J. Šafárika v Košiciach

Prednáška sa sústreďí na literárnovedný diskurz 20. a 21. storočia o tvorbe J. G. Tajovského, v ktorom sa v rámci intenzívneho výskumu prehlboval pohľad na umelecké kvality jeho prozaickej aj dramatickej tvorby. Pôvodné literárnohistorické zaradenie do obdobia realizmu sa reaktualizovalo a viacerí slovenskí literárni vedci v 21. storočí poukázali na Tajovského modernistické postupy, narúšajúce dovedy platné teorémy. Téma prednášky sleduje genézu kritického prehodnocovania autorskej poetiky a poznatky z konkrétneho analyticko-interpretáčného výskumu.

Jozef Gregor Tajovský & Hana Gregorová v Bratislave

PhDr. Štefan HRIVŇÁK

Archív mesta Bratislavy, Bratislava

Cieľom príspevku je objasniť a lokalizovať miesta – domy a byty, kde žila rodina Gregorovcov v rokoch 1920 – 1940. Boli tieto príbytky dostatočne vhodné na spoločenský život a stretávanie sa? Akým spôsobom sa k nim dostali a kto žil v ich bezprostrednej blízkosti? Uvedený príspevok je sondou do života oboch významných osobností v medzivojnovnej Bratislave.

Hana Gregorová: príbeh spisovateľky v 20. storočí

Mgr. Dana HUČKOVÁ, CSc.

Ústav slovenskej literatúry SAV, v. v. i., Bratislava

Hana Gregorová (1885 – 1958) bola aktívnou spisovateľkou v troch spoločensko-politických zariadeniach, ktoré za jej života formovali slovenskú realitu. Knižne debutovala v roku 1912 zbierkou próz *Ženy* ako angažovaná členka národoveckej komunity, predstaviteľka hnutia mladých žien a zároveň sympatizantka hlasistického hnutia, keď bolo Slovensko súčasťou rakúsko-uhorskej monarchie. Jadro jej tvorby vzniklo v dvadsiatych a tridsiatych rokoch počas prvej Československej republiky: svoju prvú tému – ženskú emancipáciu – postupne doplnila témou sociálnej spravodlivosti. Okrem krátkych próz (zbierky *Môj svet*, 1920; *Pokorní ľudia*, 1924; *Zo srdca*, 1930) písala aj romány (*Vlny duše*, 1933; *Čas nezastavíš*, 1938), cestopisné črty (*Svet je tak krásny...*, 1935), knihy pre deti, publicistiku a recenzie. S jej menom sa spája tiež kulturologická dokumentárna práca o hľadaní domácej ženskej literárnej tradície *Slovenska pri krbe a knihe* (1929). Po roku 1948 bola prezentovaná ako bojovníčka za pokrok a sociálnu spravodlivosť. Tento výpočet ukazuje na to, ako bola jej tvorba prepojená s dobovými problémami i ako dejiny poznamenali jej recepciu.

Torzo knižnice Gregorovcov v zbierkach Múzea mesta Bratislavy

PhDr. Daniel HUPKO, PhD.

Múzeum mesta Bratislavy, Bratislava

Súčasťou kolekcie zbierkových predmetov, ktoré sa v literárnych zbierkach MMB viažu k životu a pôsobeniu manželov Gregorovcov, je i torzo knižnice tohto spisovateľského páru, ktorý vtedajšiemu Mestskému múzeu v Bratislave darovala Dagmar Gregorová Prášilová. Do zbierok boli nadobudnuté v dvoch vlnách: v roku 1977 a 2000 – spolu ide o 603 kusov kníh, časopisov a separátov článov, ktoré boli vydané od konca 19. storočia do začiatku 50. rokov 20. storočia. V súbore je i niekoľko starších vydaní – najstaršia kniha pochádza z roku 1733, ide však len o jednotliviny, ktoré sa vymykajú z celkového charakteru súboru. Torzo gregorovskej knižnice nebolo dosiaľ predmetom odborného zhodnotenia – naším cieľom je preto podať jeho základnú charakteristiku, zostaviť typológiu kníh a zodpovedať otázku, či ide o výsledok bibliofilstva s jasnou štruktúrou, svedectvo bibliománie v negatívnom slova zmysle alebo prostú zbierku kníh reprezentujúcu šírku čitateľských preferencií jej majiteľov.

Anton Štefánek a Jozef Gregor Tajovský

Mgr. Marek JUNEK, Ph.D.

Moravské zemské muzeum, Brno

Anton Štefánek a Jozef Gregor Tajovský navázali blízké kontakty na počátku 20. století a udržovali je po celý svůj život. Příspěvek se zamerňuje zejména na období před rokem 1914, kdy se obě osobnosti podílely na vzniku nového politického programu Slovenské národní strany.

„Večný menšinár“ – k 100. výročiu narodenia spisovateľa Jana Vladislava a literárnym podobám jeho rodiska

PhDr. Marián KAMENČÍK, PhD.

Katedra slovenského jazyka a literatúry, Filozofická fakulta Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave

15. januára 2023 sme si pripomenuli 100. výročie narodenia významného českého básnika, prozaika, esejistu, prekladateľa, redaktora, tvorcu literatúry pre deti a mládež, disidenta i intelektuála Jana Vladislava (vlastným menom Ladislav Bambásek). V priestore československej kultúry boli jeho spisovateľské a redaktorské aktivity vytrvalo umlčované totalitným režimom, a tak využíval alternatívne možnosti umeleckého prejavu, čím výrazne prispel k rozvoju a udržiavaniu tzv. paralelnej kultúry. Hoci ponovembrové prostredie Čiech začalo intenzívne recipovať Vladislavovu tvorbu aj vďaka novým vydaniam jeho kníh, na Slovensku, napriek tomu, že je rodákom z považského mesta Hlohovec, je stále neznámym, ba až literárnym „anonymom“. V príspevku sa pokúsime upozorniť na niektoré Vladislavove spomienkové texty, ktorými deklaruje svoj vzťah k Slovensku. Naznačíme kultúrno-spoločenské zázemie jeho rodiska, objasníme niektoré udalosti a predstavíme osobnosti zachytené v konkrétnych situáciách jednotlivých próz. Takto zamerané texty vytvárajú špecifický epický priestor vyplnený objektmi i zaľudnený postavami, ktoré reprezentujú Vladislavov detský svet, ustanovujú jeho pravidlá, symbolizujú, či obrazne vyjadrujú hĺbku prežívanej chvíle a sú i zaujímavým prameňom jeho úvah o domove. Práve do tohto sveta chceme prostredníctvom analýzy literárnych spomienok autora nahliadnúť a pokúsiť sa mu porozumieť.

Rukopisy diel Jána Levoslava Bellu v Archíve Rímskokatolíckej cirkvi, farnosť Banská Bystrica – mesto

Mgr. Martin KELEMEN

Symfonický orchester Slovenského rozhlasu, Bratislava

Archív z chóru rímskokatolíckeho farského Kostola Nanebovzatia Panny Márie v Banskej Bystrici obsahuje početné množstvo hudobnín. Okrem zachovaných skladieb regionálnych i európskych skladateľov obsahuje aj kompozičné prvotiny jubilujúceho Jána Levoslava Bellu, ktoré doposiaľ neboli predstavené odbornej i širokej verejnosti. Archív sa nachádzal do 90. rokov 20. storočia v miestnosti za organom na chóre kostola, následne bol premiestnený do budovy farského úradu. V roku 2009 bol vykonaný základný súpis hudobnín a ich kompletizácia do 14 škatúl. Pokračujúci výskum má za cieľ priniesť komplexné spracovanie v snahe o zmapovanie hudobných dejín mesta.

Edo Gregor – jednoruký rezbár

Mgr. Jana KOLTONOVÁ

Stredoslovenské múzeum v Banskej Bystrici

Eduard Gregor, brat spisovateľa Jozefa Gregora-Tajovského, bol slovenský ľudový rezbár. V prvej svetovej vojne prišiel o pravú ruku. Po vojne sa začal venovať rezbárstvu. Zhotovoval črπάky stredoslovenského typu, s dekoratívnymi, najmä figurálne zdobenými rúčkami. Okrem toho vyrezával aj plastiky. Tu čerpal námety najmä z pastierskeho života, ale aj politického diania. Jeho práce sa nachádzajú v Etnografickom múzeu SNM v Martine a v Stredoslovenskom múzeu v Banskej Bystrici. Cieľom príspevku je priblížiť život Eduarda Gregora a predstaviť jeho tvorbu na základe zbierkových predmetov, ktoré sa nachádzajú v etnografickom fonde Stredoslovenského múzea v Banskej Bystrici.

Život a pozostalost' Mikuláša Moyzesa

Mgr. Nikoleta LATTOVÁ, PhD.

Krajské múzeum v Prešove

V roku 2024 uplynie 80 rokov od úmrtia významného hudobného skladateľa, profesora hudby, organistu a verejného činiteľa mesta Prešov – Mikuláša Moyzesa (1872 – 1944). V Krajskom múzeu v Prešove je uložená jeho pozostalost', ktorá je v rámci expozície prezentovaná pamätnou izbou Mikuláša Moyzesa. Príspevok má za cieľ na základe zachovaných materiálov zmapovať život a tvorbu významného predstaviteľa prešovskej spoločnosti v prvej polovici 20. storočia. Súčasťou pozostalosti sú okrem predmetov a fotografií taktiež písomnosti súkromného charakteru, napr. denníky a korešpondencia. Analýza vybraných dokumentov a ich komparácia s ďalšími prameňmi priblíži osobnosť M. Moyzesa a umožní jeho prezentáciu odbornej aj širokej verejnosti.

Diela Jána Levoslava Bellu v Osobnom fonde Juraja Potúčka v SNM – Hudobnom múzeu v Bratislave

PhDr. Jana LENGOVÁ, CSc.

Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i., Bratislava

V roku 2023 si pripomínáme nielen 180. výročie narodenia nestora slovenského hudobného romantizmu Jána Levoslava Bellu (1843 – 1936), ale aj 100. výročie narodenia významného slovenského hudobného bibliografa, lexikografa a dokumentaristu Juraja Potúčka (1923 – 2006). V Potúčkovom Osobnom fonde v SNM – Hudobnom múzeu v Bratislave (sign. MUS CIX), sú uložené prevažne diela slovenských hudobných skladateľov, vrátane skladieb Jána Levoslava Bellu. Okrem jednotlivín sú Bellove diela v tomto fonde zaznamenané aj vo vzácnej, avšak málo známej autografnej zborovej Partitúre Karola Ruppeldta (1840 – 1909), dirigenta speváckeho spolku Tatran v Bellovom rodisku Liptovskom Mikuláši. So zreteľom na tento prameň (MUS CIX 140) príspevok sa zaoberá najmä zborovou tvorbou J. L. Bellu z jeho raného tvorivého obdobia. Zámerom je objasniť otázky, týkajúce sa Bellových kompozičných začiatkov v oblasti svetskej zborovej tvorby, špecifik dobového zborového repertoáru typu adaptácií pôvodných predlôh, ako aj recepcie a šírenia jeho diela.

Besednice K. G. Zechentera Laskomerského

PhDr. Adelaida MEZEIOVÁ

Ústav slovenskej literatúry SAV, v. v. i., Bratislava

G. K. Zechenter-Laskomerský sa vo svojej tvorbe venoval nielen umeleckej próze, ale uviedol, prípadne rozvinul v slovenskej literatúre aj viacero publicistických žánrov. Príspevok sa zaoberá analýzou a interpretáciou jedného z nich – besednice. Na príklade prózy *Prechádzky po svetovej výstave vo Viedni*, ktorá vychádzala na pokračovanie v rubrike „Besednice“ v Národných novinách, vystihuje základné znaky žánru aj osobitosť Laskomerského tvorby. Prostredníctvom textu a komparáciou ďalších jeho publicistických článkov z časopisu Sokol podáva pohľad autora na aktuálne pomery v Rakúsko-uhorskej monarchii a dokumentuje jeho schopnosť humoristicko-satirickým spôsobom vystihnúť slovenskú realitu svojej doby.

Július Pántik – dvorný herec Tajovského drám

doc. Mgr. art. Karol MIŠOVIČ, PhD.

Ústav divadelnej a filmovej vedy, Centrum vied o umení SAV, v. v. i., Bratislava

Herec Július Pántik (1922 – 2002) pôsobil v angažmáne činohry Slovenského národného divadla takmer päťdesiat sezón. Počas tohto obdobia, konkrétne v rokoch 1942 – 1990, inscenovali Tajovského hry v SND presne šesťkrát. V štyroch prípadoch hlavnú mužskú rolu stvárnil práve Pántik. Jeho kreácie Miška Maleckého (1942, 1944) a neskôr Jana Maleckého (1974) zo *Ženského zákona*, Ďurka Lavka zo *Statkov-zmätkov* (1950, 1955) a Matúša Jahodu z *Nového života* (1978) patria k erbom hercovej kariéry, keď si aj on podľa vlastných slov nesmierne vážil účinkovanie v inscenáciách Tajovského hier. No menované inscenácie sú zároveň aj dôležitými medzníkmi v interpretačnom výklade autorových drám. Každá z nich priniesla novátorský a moderný pohľad na dedičstvo Tajovského diela. Režiséri Janko Borodáč, Karol L. Zachar a Miloš Pietor cez ne vyjadrili svoje generačné stanovisko k odkazu realistickej drámy a našli v nich jasné tematické analógie s dobovou súčasnosťou. Príspevok má za cieľ nielen charakterizovať význam daných inscenácií v dejinách slovenského divadelníctva, ale najmä sa detailne zamerať na herecké interpretácie dvorného herca (ale i príležitostného režiséra!) Tajovského drám – Júliusa Pántika.

Literát Andrej Germuška

Mgr. Erik ONDRIA, PhD.

Štátny archív v Košiciach

Andrej Germuška (1902 – 1992) patril medzi významné osobnosti, ktoré svojou činnosťou zasiahli do národného života najmä na konci medzivojnového obdobia a v období Slovenského štátu. Na východnom Slovensku, ale aj v prostredí vojnovnej Slovenskej republiky, bol známy predovšetkým ako politik a pedagóg. Vedľa spoločenských, kultúrnych, politických a štátnych funkcií bol tiež činným literátom a prekladateľom literárnych diel z poľštiny. Dochovalo sa niekoľko desiatok jeho básní na rozličné témy, náboženských piesní, historických eposov, prozaickej činnosti a ďalších prác. Doklady o jeho činnosti nachádzame v archívoch po celom Slovensku a okrajové informácie k jeho osobe nachádzame aj v niektorých múzeách (napr. Krajské múzeum v Prešove). Po skončení druhej svetovej vojny bol väznený a svoj život dožil podobne ako Jonáš Záborský v Župčanoch. Cieľom príspevku bude stručne priblížiť osobnosť Andreja Germušku, predstaviť jeho literárnu tvorbu a analyzovať vybrané práce tohto slovenského literáta.

Premeny postoja Hany Gregorovej ku komunistickému hnutiu v 30. rokoch 20. storočia

Mgr. Filip PAVČÍK, PhD.

Národní knihovna České republiky, Praha

Hana Gregorová je v kultúrnej oblasti známa najmä ako organizátorka umeleckého (hlavne literárneho) života, v politickej oblasti zase svojim verejným pôsobením v ženskom hnutí a bojom za rovnoprávnosť žien. Menej známe sú však Gregorovej politické názory a tiež politická či stranícka angažovanosť. Medzi rokmi 1934 – 1936 bola Hana Gregorová predsedníčkou bratislavskej pobočky Spoločnosti pre kultúrne a hospodárske styky so ZSSR, t. j. spolku, ktorý patril medzi organizácie priamo napojené na komunistické hnutie. Ojedinele tiež publikovala v novinách a časopisoch patriacich Komunistickej strane Československa (KSČ), príp. aj Československej sociálne demokratickej strane. Predmetom príspevku tak bude politická angažovanosť Hany Gregorovej počas turbulentných 30. rokov 20. storočia. Skúmať bude jej názory na možnú spoluprácu demokratických strán s KSČ a tiež to, akým spôsobom sa jej názory či postoje počas 30. rokov menili. Hlavným výskumným prameňom pritom budú najmä Gregorovej publicistika a dobová korešpondencia.

Z tvorby Slovákov v zahraničí: šesť vydaní *Kroniky Slovákov v Amerike* i na Slovensku

PhDr. Mária RAPOŠOVÁ

Literárne múzeum Slovenskej národnej knižnice v Martine

Básnicko-výtvarné dielo *Kronika o dejstvovaní, sláve a ponížení Slovákov* vyšlo prvýkrát v Amerike pred 70 rokmi a odvtedy vychádza s prestávkami dodnes ako možno žiadne iné exilové dielo. Publikované bolo na dvoch kontinentoch – v Severnej Amerike i v Európe – v troch štátoch (USA, Kanada, Slovensko), ba i recitovali z neho na kultúrnych podujatiach na dvoch kontinentoch, napr. pred desiatimi rokmi 6. apríla 2013 v Toronte. Vtedy tam naši rodáci – exulanti – usporiadali prezentáciu štvrtého knižného vydania tejto skladby. Podujatia sa zúčastnil aj veľvyslanec Slovenskej republiky v Kanade Milan Kollár. Z básnickej skladby Jána Okáľa *Kronika Slovákov* recitoval vtedy reverend Dušan Tóth, ktorý bol predtým generálnym tajomníkom Svetového kongresu Slovákov. Zatiaľ ostatné samostatné knižné vydanie diela vyšlo v roku 2021 v Bratislave. Druhé samostatné knižné vydanie v Amerike súvisí aj so vzácnym umeleckým výtvarným dielom v Kanade – Studňou slovenských svätcov a vladárov, ktorej autorom je Jozef J. Cincík. Studňa bola odhalená v parku Slovenského kultúrneho a duchovného strediska v meste Galt. V blízkosti studne stál aj originál najvzácnejšej sochy slovenského spisovateľa M. Kukučina od svetoznámeho sochára I. Meštrovića.

Kyberkultúra a muzealizácia vo vzťahu ku skutočnosti

PhDr. RNDr. Richard R. SENČEK, PhD.

OZ Diversitas Culturae, Banská Bystrica

V posledných desaťročiach prestávame vnímať internet a vôbec digitálne prostriedky len ako určité médiá, respektíve nové formy komunikácie, ale ako nový priestor, novú dimenziu s vlastnými zákonitostami a environmentom. Človek, ktorý tento priestor stvoril, ho buduje, pretvára a prispôbuje na svoj obraz. Implementuje tam analogické, nie však zhodné prostredie, aké bežne používa a v akom bežne žije. Kyberpriestor je tak vnímaný ako inverzia reálneho sveta. I keď sa toto snaženie značne podobá na vytváranie virtuálneho zrkadla (inverzný pohľad), už dnes je jasné, že toto zrkadlo je „krivé“. Bez ohľadu na tieto predchádzajúce hodnotenia a tézy kyberpriestor je fakt a v jeho inverznom poňatí sveta je aj inverzná kultúra, aj inverzné múzeum. Pre muzeológiu sú preto veľmi dôležité skúmania, ktoré objasňujú inverzné vzťahy „za krivým zrkadlom“, ako aj skúmania ktoré sa venujú interakciám a koreláciám medzi týmito dvoma svetmi.

Organy Carla Leopolda Wegensteina (1858 – 1937) na Slovensku

Mgr. art. Andrej ŠTAFURA, PhD.

Ústav materiálov a mechaniky strojov SAV, v. v. i., Bratislava

C. L. Wegenstein patrí s približne 400 nástrojmi, ktoré postavil, medzi významných organárov svojej doby. Obzvlášť, ak si uvedomíme, že staval výlučne pneumatické nástroje, čím sa zaradil medzi významné organárske firmy prelomu 19. a 20. storočia ako napr. Gebruder Rieger či Angster, ktoré na našom území postavili veľké množstvo nástrojov. Na území Slovenska máme v súčasnosti zachovaných len desať organov postavených firmou Wegenstein v rokoch 1896 – 1914. Napriek tomu, že ide na prvý pohľad o malú vzorku nástrojov, vieme vďaka nim identifikovať viacero technických zmien, ktoré dokumentujú o. i. rozvoj pneumatickej traktúry či hudobno-štyľový charakter jeho nástrojov, ktorých dispozícia bola do veľkej miery ovplyvnená cecilianizmom.

Pôsobenie manželov Gregorovcov v Prešove

Mgr. Lucia ŠTEFLOVÁ, PhD.

Inštitút histórie, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove

Cieľom príspevku je priblížiť pôsobenie intelektuálneho páru Jozefa Gregora Tajovského a Hany Gregorovej v Prešove v rokoch 1910 – 1912. V roku 1910 sa presťahovali do Prešova, kde Jozef Gregor Tajovský pôsobil v pridruženej spoločnosti Tatra banky. Príspevok analyzuje memoárové pramene, pozostávajúce z osobných spomienok oboch manželov, ale aj ich známych, ako aj z článkov publikovaných v dobových novinách a ich vzájomnej korešpondencii, ktorá ilustruje súčasnú atmosféru Prešova pár rokov pred vznikom republiky. Literárna činnosť Hany Gregorovej sa začala v Prešove prekladom románu Dáždnik sv. Petra od Kálmána Mikszátha. Práve v prešovskom prostredí vznikla aj jej prvá zbierka poviedok, kde nájdeme množstvo odkazov na súčasné emancipačné snahy žien a analýzu ich sociálneho postavenia. Jozef Gregor Tajovský napísal počas krátkeho pobytu kritikú realistickú jednoaktovku, v ktorej opisuje niektoré spoločenské pomery na východnom Slovensku v predvojnovom období. Zámerom tohto príspevku je priblížiť obraz Prešova v rokoch 1910 – 1912 z pohľadu dvoch slovenských intelektuálov Jozefa Gregora Tajovského a Hany Gregorovej.

Chcela byť aspoň na chvíľu opäť dieťaťom. K 100. výročiu narodenia spisovateľky Kristy Bendovej

Mgr. Igor VÁLEK

Literárne múzeum Slovenskej národnej knižnice v Martine

Za svoju invenčnú literárnu prácu získala veľa významných ocenení – je napríklad držiteľkou Ceny Fraňa Kráľa, najvyššieho uznania pre autorov detskej literatúry. Napísala takmer pol stovky kníh, medzi jej najznámejšie a dodnes vydávané, obľúbené a mnohými detskými očami čítané diela patria *Opice z našej police*, príbehy *Osmijanka* či priam legendárna kniha *Bola raz jedna trieda*. Redaktorka, hlavne však poetka, autorka literatúry pre mládež i prekladateľka Krista Bendová, by sa v januári 2023 dožila rovnej stovky. Príspevok približuje život a dielo spisovateľky s dôrazom na invenčnosť kníh pôsobiacu tvorivo na detského čitateľa, ako aj na zbierkové predmety z jej pozostalosti, nachádzajúce sa v Literárnom múzeu SNK.

Medzivojnové spoločenské pôsobenie Hany Gregorovej a Jozefa Gregora Tajovského v spomienkach slovenských umelcov

doc. Mgr. Martin VAŠŠ, PhD.

Katedra slovenských dejín, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Príspevok prináša analýzu zachovaného obrazu medzivojnového spoločenského pôsobenia Hany Gregorovej a Jozefa Gregora Tajovského v memoárovom diskurze súdobých slovenských umelcov. Autor si všíma jednotlivé roviny spoločenského pôsobenia Hany Gregorovej a Jozefa Gregora Tajovského a následne ich konfrontuje so zachovanými pamäťovými stopami v memoároch slovenských umelcov, ako najbližšej novej profesijno-spoločenskej skupine pamätníkov. Autor tak súčasne rozkrýva sociálny mikrokozmos Gregorovcov vo vzťahu k ostatným umelcom a mapuje jednotlivé aspekty ich každodenného života a osobnostných charakteristík cez prizmu ich recepcie zo strany interagujúcich umelcov a ich memoárovej spisby.

Karel Boženek – hudební muzejník a muzeolog

Mgr. Bc. Miloš ZAPLETAL, Ph.D.

Slezská univerzita v Opavě, Filozoficko-přírodovědecká fakulta, Ústav historických věd

Cílem referátu je přiblížit osobnost hudebního muzejníka a muzeologa Karla Boženka (1938 – 2022). Boženkovo odborné působení bylo spjato s musikologickým oddělením Slezského zemského muzea v Opavě, jehož sbírku po několik desetiletí systematicky budoval (po vzoru helfertovského Hudebního archivu MZM) jako komplexní model hudební kultury českého/rakouského Slezska a severní Moravy. V kontextu československého hudebně-muzeologického myšlení byl Boženek jedním z prvních, kdo měl ambici formulovat základní otázky týkající se hudebně-muzejního fenoménu jako teoretické problémy, a adekvátně tomu je řešit jako teoretické problémy, nikoliv na bázi běžného „naivního realismu“ a pragmatismu.

Ako sprievodný on-line materiál
ku konferencii *Museologica literaria 2023*
vydal Zväz múzeí na Slovensku.

Zostavil: Daniel Hupko

Banská Bystrica, 2023

Vydanie prvé.

ISBN 978-80-973872-5-9